

Informaatorakenne oikeuskielen komplekseissa virkerakenteissa

*Henrik Oksanen
Viestintätieteiden tiedekunta
Tampereen yliopisto*

Im vorliegenden Artikel wird die Informationsstruktur in komplexen rechtssprachlichen Satzkonstruktionen betrachtet. Der Zweck dieses Beitrags ist zu klären, in welchem Zusammenhang Informationsstruktur und Syntax im Kontext der komplexen rechtssprachlichen Satzkonstruktionen miteinander stehen und ob es hier kontrastive Unterschiede zwischen dem Deutschen und Finnischen gibt. Als Beispiel von komplexen rechtssprachlichen Satzkonstruktionen werden solche Satzgefüge verwendet, die ineinandergreifende Nebensätze beinhalten und aus einer Auswahl von deutsch- und finnischsprachigen EU-Verordnungen stammen. Aufgrund der Analyse werden konstruktionsgrammatische Konstruktionen gestaltet, die kontrastiv verglichen werden sowie einen Ausgangspunkt für weitere Forschung anbieten.

Avainsanat: informaatorakenne, kompleksit virkerakenteet, oikeuskieli, syntaksi

1 Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastellaan informaatorakennetta kompleksien juridisten virkerakenteiden kontekstissa. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole toimia kattavana esityksenä aiheesta, vaan pikemminkin tarjota katsaus informaatorakenteen rooliin juridisten virkkeiden syntaktisessa rakenteessa. Tutkimuksen tavoite on ennen kaikkea vastata kysymyksen, vaikuttaako informaatorakenne kompleksien juridisten virkerakenteiden syntaktisiin piirteisiin niin perustavanlaatuisesti, että informaatorakenneteoriolla kyettäisiin selittämään ainakin osaa näistä piirteistä, kuten Oksanen (2016: 66) esittää.

Yllä esitetyn tavoitteenasettelun toteuttamiseksi tässä tiiviissä esityksessä lähestytään aiheetta muutamien valikoitujen esimerkkien kautta. Esimerkkinä komplekseista virkerakenteista käytetään virkkeitä, jotka koostuvat vähintään yhdestä päälauseesta ja kahdesta sisäkkäisestä sivulauseesta. Sisäkkäisillä sivulauseilla tarkoitetaan sellaista virkerakennetta, jossa ylemmän tason sivulause sisältää alemman tason sivulauseen ja jossa tämä alemman tason sivulause katkaisee ylemmän tason sivulauseen syntaktisen rakenteen (Oksanen 2016: 27–28). Virkerakenteet on poimittu 12 EU-asetuksen saksan- ja suomenkielisistä kieliversioista. Virkerakenteet analysoidaan syntaktisesti ja analyysia täydennetään pragmaattisin merkinnöin. Tässä esityksessä keskitytään erityisesti sivulauseiden syntaktisiin rooleihin sekä niiden informaatiostatukseen (toisin sanoen niiden rooliin matriisilauseidensa informaatorakenteessa). Lopuksi analyysin pohjalta muodostetaan konstruktioikieliopin mukaisia konstruktioita, joita vertaillaan kontrastiivisesti.

2 Teoriataustaa

Juridisten tekstien lingvistikassa tutkimuksessa metodin valinta aiheuttaa usein hankaluuksia. Aluksi ongelma voi vaikuttaa olemattomalta: juridiset tekstit koostuvat kielellisistä ilmauksista, jotka noudattavat kielen rakenteita ja siten mahdollistavat esimerkiksi kieliopillisten rakenteiden systemaattisen soveltamisen juridisten tekstien analyysissä (Galdia 2008: 22). Tämä ajatusmalli on nähtävissä myös esimerkiksi *Encyclopaedia Iuridica Fennica* oikeuslingvistiikan määritelmässä, jonka mukaan oikeuslingvistiikka on ennen kaikkea kielitieteen ”sektori” (Kekkonen ym. 1999: 770).

Tämä ajatusmalli ei kuitenkaan ota huomioon juridisten tekstien ja oikeuslingvistiikan erityispiirteitä. Juridiset tekstit eroavat muista teksteistä merkittävästi. Tämä johtuu osittain siitä, että oikeuskieli, jolla juridiset tekstit on kirjoitettu, on käytännössä erikoisalan kieltä, minkä vuoksi niissä on havaittavissa erikoisalaviestinnälle tyypillisiä kielellisiä piirteitä. Näihin lukeutuvat juridisissa teksteissä esimerkiksi vanhahtava morfologia, leksikaaliset erikoisuudet (mm. lainasanat latinasta) sekä kompleksi syntaksi (esim. Hoffmann 1999: 416–420; Galdia 2009: 97–102; Mattila 2010; Weigt 2010: 217–224). Lisäksi oikeuskielellä, kuten muillakin erikoisalojen kielillä, on kielellisten piirteiden lisäksi selkeä funktio, joka erottaa sen yleiskielestä: oikeuskieli on erikoisalaviestintää nimenomaan oikeudesta, tietynlainen yleisnimitys juridiselle kielenkäytölle (Mattila 2010: 181).

Oikeuskielellä on kuitenkin lisäksi muita piirteitä, jotka erottavat sen muista erikoisalojen kielistä. Oikeuskieli ei ole ainoastaan oikeusalan viestinnän väline, vaan myös työkalu, jolla tehdään oikeustekstejä. Tämä liittyy oikeuskielen kiteytyneisyyteen ja kaavamaisuuteen: fraseologiset ilmaukset oikeusteksteissä toteuttavat tiettyjä oikeustekstejä, ja ilman näitä kiteytyneitä ilmauksia oikeusteot eivät toteudu (Liimatainen & Ruusila 2016). Oikeuskielellä on siten olennainen rooli oikeusnormien kielellisenä reaalistumana: oikeustekstit kielellistävät sitovia oikeusnormeja ja toimivat julkisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon välineinä (Mattila 2010: 184).

Oikeuskielellä on siis erityinen asema erikoisalojen kielten keskuudessa, jota puhtaan lingvistinen lähestymistapa ei sellaisenaan pysty huomioimaan. Tämä erikoisasema liittyy kuitenkin pitkälti konteksteihin, joissa oikeuskieltä käytetään. Galdia (2008: 23) ehdottaa pragmatiikkaa kieliopillisten rakenteiden systemaattisen soveltamisen täydentäjäksi, jotta oikeuskielen aspektit voitaisiin paremmin huomioida ja siten saavuttaa parempi kokonaiskuva oikeuskielestä. Pragmatiikka ”ennen kaikkea selittää oikeuskielen käyttöä. Pragmatiikan edut systemaattiseen tutkimusohjelmaan verrattuina ovat juuri tässä selitysvaimassa” (mts. 23).

Galdia (2008: 23–28) jatkaa pragmatiikan roolin tarkastelua erityisesti puheaktien näkökulmasta. Oikeuslingvistiikan pragmaattiset tekijät eivät kuitenkaan rajoitu puheakteihin,

vaan ne vaikuttavat kaikilla kielenkäytön osa-alueilla. Pragmaattiset tekijät sitovat kontekstissa kielellisiä elementtejä yhteen ja näkyvät esimerkiksi intertekstuaalisina viittauksina oikeustekstien välillä, koheesion ja koherenssin aikaansaajina oikeustekstin virkkeiden välillä sekä informaattiorakenteena virkkeiden lauseenjäsenten välillä.

Koska tässä artikkelissa tarkastellaan virkerakenteita, on pragmaattisista tekijöistä nimenomaan informaattiorakenne erityisen kiinnostava. Huolimatta siitä, että tästä usein käytetään nimitystä informaattiorakenneteoria, ei informaattiorakenteen tarkastelun taustalla vaikuta kuitenkaan mikään yhtenäinen teoria, vaan pikemminkin joukko erilaisia lähestymistapoja. Tämä on havaittavissa esimerkiksi terminologisessa kirjossa, joka informaattiorakenteen tarkastelussa on käytössä. Teema–reema-jakaumaa on tarkasteltu Prahan koulukunnan piirissä jo 1900-luvun alkupuolella, mutta termi *informaattiorakenne* on peräisin Hallidaylta vasta 1960-luvulta (Sallinen 2008: 349–350). Monet tutkijat käyttävät erilaisia termipareja informaattiorakenteen kuvaamisessa, mikä yhtenäisen teorian puuttuessa on johtanut termistön paisumiseen: osin toisistaan eroavassa ja osin päällekkäisessä käytössä on mm. termiparit topiikki–kommentti, topiikki–fokus, oletus–fokus, tausta–fokus ja niin edelleen (mts. 350). Tässä esityksessä teema–reema-jakauma tulkitaan (Hallidayta noudatellen; vertaa Sallinen (2008: 350–351)) lähinnä rakenteelliseksi eroksi lauseenalkuisuuden ja lauseenloppuisuuden välillä, kun taas topiikki–fokus-erotelua käytetään uuden ja tunnetun tiedon kuvaamiseen.

3 Tutkimuskohde, tutkimusaineisto ja metodit

Tässä artikkelissa tarkastellaan siis kompleksien juridisten virkerakenteiden informaattiorakennetta. Kompleksilla virkerakenteella tarkoitetaan virkettä, joka koostuu useasta eritasoisesta lauseesta. Esimerkkinä komplekseista virkerakenteista käytetään tässä esityksessä virkkeitä, jotka sisältävät sisäkkäisiä sivulauseita. Sisäkkäisillä sivulauseilla tarkoitetaan syntaktisia rakenteita, jotka koostuvat vähintään yhdestä päälauseesta ja kahdesta sivulauseesta ja joissa toinen sivulause sisältyy ensimmäiseen siten, että ensimmäisen sivulauseen syntaktinen rakenne katkeaa, kuten esimerkissä (1):

- (1) Tämän kaltaisen tuonnin hinnanmuodostuksen läheisempi tarkastelu osoittaa, että eräiden maiden, joiden markkinaosuus oli 8,5 prosenttia vuonna 1992, hinnat olivat jatkuvasti 12–18 prosenttia alhaisemmat kuin tämän tutkimuksen kohteena olevien maiden antamat sitoumukset. (Asetus 2/95)

Yllä kuvatun kaltainen virkerakenne realisoituu kolmella lausehierarkiatasolla (kuvattu esimerkissä (2), Oksanen (2016: 28), vertaa Welke (2007: 38–39)).

(2)	PL		1
	SL1	SL1	2
		SL2	3

Päälause (PL) sijaitsee ensimmäisellä lausehierarkiatasolla, ja sivulauseet (SL1 ja SL2) vastaavasti toisella ja kolmannella tasolla. Selvyyden vuoksi sivulauseet erotetaan toisistaan vastedes ylemmän ja alemman tason sivulauseina.

Sisäkkäisiä sivulauseita sisältävien virkkeiden syntaktisessa rakenteessa on erityisesti kaksi kiinnostavaa muuttujaa: sivulauseiden syntaktinen rooli sekä niiden paikka matriisilauseidensa rakenteessa. Saksan ja suomen kielen perinteiset kuvausmallit eroavat toisistaan näiden suhteen kohtalaisesti. Vertailukelpoisuuden saavuttamiseksi molempien kieliversioiden virkerakenteet on kuitenkin kyettävä kuvaamaan mahdollisimman yhtenäisellä kuvausmallilla. Tästä syystä syntaktiset roolit redusoidaan tässä esityksessä subjektiin, objektiin, attribuuttiin (jolla kuvataan kaikki osalauseenjäsenet, kuten substantiivilausekkeiden etu- ja jälkimääritteet) sekä muihin määreisiin (joilla kuvataan saksan kielen adverbiaalimääreet sekä suomen kielen paikallissijamääreet). Sivulauseen paikan kuvaaminen matriisilauseessa redusoidaan lauseenalkuisiin ja -loppuisiin sivulauseisiin.

Esimerkkeinä toimivat virkkeet on poimittu 12 EU-asetuksen saksan- ja suomenkielisistä kieliversioista, jotka ovat peräisin vuosilta 1995 ja 2014. EU-asetukset tarjoavat erinomaisen pohjan kontrastiiviselle analyysille, sillä tekstin jakautuminen virkkeisiin on EU-asetusten laadintasääntöjen mukaisesti oltava sama kaikissa kieliversioissa (Knif-Kiviniemi ym. 2007: 62). Käytännössä tämä tarkoittaa, että jokaisella saksankielisellä virkkeellä tietyn asetuksen saksankielisessä kieliversiossa on sisällöltään vastaava suomenkielinen virke saman asetuksen suomenkielisessä kieliversiossa. Tästä seuraa, että EU-asetusten kieliversioiden vertailukelpoisuus on erittäin korkea virkerakenteiden osalta.¹

Koska tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena on luoda katsaus informaatorakenteen vaikutukseen kompleksien juridisten virkkeiden rakenteissa ja siten selvittää informaatorakenneteorian mahdollisuutta selittää näiden virkkeiden syntaktisia piirteitä (vrt. Oksanen 2016: 66), pitäydytään tämän tarkastelun osalta virkerakenteissa, joiden syntaktisia piirteitä on tarkasteltu Oksanen (2016) tutkimuksessa. Tutkimusaineistona käytetyt 12 EU-asetusta on julkaistu joulukuussa 1995 ja joulukuussa 2014. Sisäkkäisiä sivulauseita sisältävät virkerakenteet on etsitty niistä manuaalisesti, sillä luotettavien hakukriteerien luominen on lähes mahdotonta, kun sivulauseet voivat koostua käytännössä mistä tahansa sanoista. Tarkastelun kohteena on yhteensä 66 saksankielistä sekä 42 suomenkielistä kompleksia virkerakennetta.

¹ EU-asetusten laadintasääntöjen joustamattomuuden problematisoinnista kääntämisen näkökulmasta, ks. Oksanen (2016: 24–25).

Tarkastellut virkerakenteet analysoidaan ensin generatiivisesti, jotta lauseenjäsenten (joihin myös sivulauseet lukeutuvat) syntaktiset roolit ja niiden paikat matriisilauseidensa rakenteissa saadaan määritettyä. Analyysia täydennetään informaattiorakenteen merkinöillä (teema–reema sekä topiikki–fokus). Näin saadaan tuloksena seuraavanlainen rakenneanalyysi (tässä esitetty puukuvaimen sijaan horisontaalisesti tilan säästämiseksi):

- (3) [[Tämän kaltaisen tuonnin hinnanmuodostuksen läheisempi tarkastelu]_{S1, TD1} [osoittaa]_{V1}, [että [eräiden maiden, [[joiden markkinaosuus]_{S3} [oli]_{V3} [8,5 prosenttia]_{PRED-VI3} [vuonna 1992]_{ADV3}]_{ATTR2}, hinnat]_{S2, TD2} [olivat]_{V2} [jatkuvasti]_{ADV2} [12–18 prosenttia alhaisemmat kuin tämän tutkimuksen kohteena olevien maiden antamat sitoumukset.]_{PRED-VI2, FD2}]_{O1, FD1}²

Analyysin pohjalta voidaan todeta, että ylemmän tason sivulause (*että*-konjunktiolause) toimii matriisilauseessaan (päälauseessa) objektina, sijaitsee reemapaikalla (eli matriisilauseen loppupuolella) ja ilmaisee fokusta eli uutta tietoa (FD1:llä tarkoitetaan tässä ensimmäisen lausehierarkiatason fokuksen alaa). Alemman tason sivulause (relatiivilause) puolestaan toimii matriisilauseessaan (ylemmän tason sivulauseessa) attribuuttina, sijaitsee teemapaikalla (eli matriisilauseen alkupuolella) ja ilmaisee topiikkia eli jo tunnettua tietoa (TD2:lla tarkoitetaan toisen lausehierarkiatason topiikin alaa).

Analyysin pohjalta luodaan informaattiorakennekonstruktioita, joita lopuksi vertaillaan kontrastiivisesti (kuvio 1).

	ylemmän tason sivulause		alemman tason sivulause
Syntaktinen taso	OBJ		ATTR
Teema–reema-taso	Reema	↓	Teema
Informaatiostatus	Fokus	↓	Topiikki

Kuvio 1. Informaattiorakennekonstruktio

Syntaktinen taso on lähimpänä lauseen pintatasoa ja siksi ylimpänä konstruktiossa. Alin taso on lähinnä pragmaattinen ja siten tilannesidonnainen: se kuvaa sivulauseiden informaatiostatusta suhteessa matriisilauseisiin, joissa sivulauseet esiintyvät (ylemmän tason sivulause päälauseessa, alemman tason sivulause puolestaan ylemmän tason sivulauseessa). Keskimäinen taso sen sijaan kuvaa lauseen teema–reema-jakaumaa, toisin sanoen lauseen sanajärjestystä. Sanajärjestys on tietenkin syntaktinen piirre, mutta prosessit, jotka vaikuttavat sanajärjestykseen, ovat pragmaattisesti motivoituneita. Tämän vuoksi teema–reema-taso sijoittuu luontevasti syntaktisen ja pragmaattisen tason väliin.

² Syntaktiset roolit: S = subjekti, V = verbi, O = objekti, PRED-VI = predikaatiivi, ADV = adverbiaali, ATTR = attribuutti. Pragmaattiset merkinnät: TD = topiikin ala, FD = fokuksen ala. Numerointi merkintöjen perässä viittaa lausehierarkiatasoihin (esimerkki (2) yllä).

4 Tulokset

Tutkimusaineiston suhteellisen pienuuden vuoksi voidaan tutkimuksesta vetää vain suunta-antavia kvantitatiivisia tuloksia. Ensimmäiseksi tarkastellaan sivulauseiden syntaktisia rooleja, niiden paikkaa matriisilauseissaan (teema–reema) sekä niiden informaatiostatusta (topiikki–fokus) irrallaan virkerakenteista, jotta saadaan alustava käsitys ylemmän ja alemman tason sivulauseiden eroista sekä tarkasteltavien kielten eroista ja yhtäläisyyksistä näissä suhteissa. Taulukko 1 kuvaa saksankielisten sivulauseiden tuloksia³:

Taulukko 1. Saksankielisten virkkeiden sivulauseiden syntaktiset ja pragmaattiset piirteet

Syntaktinen rooli	Teema / Reema	Topiikki / Fokus	ylemman tason SL	alemman tason SL
SUBJEKTI	Teema	Topiikki	-	-
		Fokus	-	-
	Reema	Topiikki	-	-
		Fokus	7	-
OBJEKTI	Teema	Topiikki	-	-
		Fokus	-	-
	Reema	Topiikki	1	-
		Fokus	27	-
ATTRIBUUTTI	Teema	Topiikki	6	2
		Fokus	1	-
	Reema	Topiikki	3	2
		Fokus	3	-
ADVERBIAALI-MÄÄRE	Teema	Topiikki	-	32
		Fokus	-	5
	Reema	Topiikki	1	15
		Fokus	11	10
		Yhteensä	60	66

Erityisen huomionarvoista tuloksissa on se, että saksankielisissä virkerakenteissa ylemmän tason sivulauseet ovat useammin pakollisten argumenttien (ts. subjektien ja objektien) roolissa kuin lisätietoa antavien attribuuttien ja adverbiaalimääreiden roolissa, kun taas alemman tason sivulauseet rajoittuvat nimenomaan attribuutteihin ja erityisesti adverbiaalimääreisiin. Lisäksi näyttäisi osoittautuvan, että ylemmän tason sivulauseet ilmenevät lauseenloppuisina (remaattisina) lauseenjäseninä, jotka ilmaisevat matriisilauseidensa fokusta (eli uutta tietoa lauseessa), kun alemman tason sivulauseet puolestaan ilmenevät lauseenalkuisina (temaattisina) lauseenjäseninä ja ilmaisevat tunnettua tietoa (eli matriisilauseidensa topiikkia).

³ Syy eroon sivulauseiden kokonaismäärässä (60 ylemmän tason sivulauseetta versus 66 alemman tason sivulauseetta) on yksinkertainen: ylemmän tason sivulauseissa esiintyy muutamia ns. lauserelatiivilauseita (vrt. Welke 2007: 57), jotka sijaitsevat matriisilauseen ulkopuolella eivätkä siten toimi missään syntaktisessa tai informaatorakenteen roolissa suhteessa ylempään lausehierarkiatasoon.

Seuraavaksi tarkastellaan vastaavia lukuja suomenkielisten sivulauseiden osalta taulukossa 2:

Taulukko 2. Suomenkielisten virkkeiden sivulauseiden syntaktiset ja pragmaattiset piirteet

Syntaktinen rooli	Teema Reema	/	Topiikki / Fo- kus	ylemmän tason SL	alemman tason SL
SUBJEKTI	Teema		Topiikki	1	-
			Fokus	-	-
	Reema		Topiikki	-	-
			Fokus	3	-
OBJEKTI	Teema		Topiikki	-	-
			Fokus	-	-
	Reema		Topiikki	-	-
			Fokus	26	-
ATTRIBUUTTI	Teema		Topiikki	1	2
			Fokus	-	1
	Reema		Topiikki	3	-
			Fokus	3	-
PAIKALLISSIJAMÄÄRE	Teema		Topiikki	1	28
			Fokus	-	3
	Reema		Topiikki	-	5
			Fokus	4	3
		Yhteensä		42	42

On mielenkiintoista huomata, että suomenkieliset sivulauseet osoittavat lähes identtistä jakaumaa syntaktisten roolien, paikan matriisilauseissa sekä informaatiostatuksen osalta kuin saksankieliset vastineensa. Ylemmän tason sivulauseet painottavat fokusta, alemman tason sivulauseet puolestaan ilmaisevat topiikkia. Lisäksi alemman tason sivulauseet rajoittuvat suomenkielisissäkin virkerakenteissa attribuuttiin ja paikallissijamääreisiin, eikä yksikään niistä toimi matriisilauseensa subjektina tai objektina. Tuloksia tarkastellessa nouseekin kysymys, onko informaatorakennekonstruktioista ylipäätään löydettävissä kontrastiivisia eroja. Tähän kysymykseen vastatakseen on otettava tarkasteluun erityisesti ne virkkeet, joiden rakenteet sisältävät sisäkkäisiä sivulauseita molemmissa kieliversioissa.

Tarkastelun kohteena olevista virkkeistä yhteensä 21 virkkeen rakenteet sisältävät sisäkkäisiä sivulauseita molemmissa kieliversioissa. Monet näistä saksan- ja suomenkielisistä virkerakenteista ovat informaatorakennekonstruktioiltaan identtisiä kieliversioiden välillä, mikä ei kvantitatiivisten tulosten perusteella juurikaan yllätä. Esimerkin (4) virkkeen molempien kieliversioiden informaatorakennekonstruktio on identtinen kuvion 1 kanssa:

- (4) Bei der Berechnung der erforderlichen Preise berücksichtigte die Kommission, daß die tatsächlichen Preise dieser Einfuhren, die nach der unter den Randnummern 35 und 36 der Verordnung über den vorläufigen Zoll dargelegten Methode berichtet wurden, mit Verkaufspreisen zu vergleichen waren, die die Produktionskosten der Antragsteller zuzüglich eines angemessenen Gewinns widerspiegeln. (Asetus 6/95, saksankielinen kieliversio)

Tarvittavan hinnanalisyksen laskemiseksi todettiin, että kyseessä olevan tuonin tosiasiallisia hintoja, jotka oli mukautettu väliaikaisen tullin säätävän asetuksen johdanto-osan 35 ja 36 kohdassa mainitun menetelmän mukaisesti, oli verrattava myyntihintoihin, joissa otetaan huomioon valituksen tehneiden tuottajien tuotantokustannukset sekä kohtuullisen voiton määrä. (Asetus 6/95, suomenkielinen kieliversio)

Virkkeiden informaatorakennekonstruktiot ovat suurelta osin esimerkkiä (4) vastaavia, joissa eroa saksan- ja suomenkielisten versioiden välillä ei ole. Jonkin verran vaihtuvuutta esiintyy ylemmän tason sivulauseen syntaktisessa roolissa, mutta konstruktiot pysyvät muuten samana ja niissäkin tapauksissa identtisenä molemmissa kieliversioissa.

Mielenkiintoisimpia ovat kuitenkin tapaukset, joissa informaatorakennekonstruktiot erikielisten mutta sisällöltään identtisten virkkeiden välillä eroavat toisistaan. Eroavaisuuksia esiintyy sekä syntaktisella että teema–reema-tasolla. Esimerkit (5) ja (6) havainnollistavat näitä eroavaisuuksia (erottavat tekijät alleviivattu informaatorakennekonstruktioidissa):

- (5) Im Übrigen ergab die Untersuchung, dass der mitarbeitende ausführende Hersteller seine Preise für Ausfuhrverkäufe in Drittländer, die weder einer Verpflichtung noch Antidumpingzöllen unterliegen, auf einem ähnlichen Niveau ansetzte wie die Preise für seine Ausfuhrverkäufe in die Union und er somit kein Dumping betrieb. (Asetus 4/14, saksankielinen kieliversio)

	ylemmän tason sivulause		alemmman tason sivulause
Syntaktinen taso	<u>OBJ</u>		ATTR
Teema–reema-taso	Reema	↓	<u>Reema</u>
Informaatiostatus	Fokus	↓	Topiikki

Kuvio 2. Esimerkin 5 informaatorakennekonstruktiot

- (6) Tutkimuksessa kävi ilmi, että yhteistyössä toimineen vientiä harjoittavan tuottajan vientimyyntihinnat kolmansiin maihin, joissa ei sovelleta hintasitoumusta tai polkumyynnitulleja, olivat samanlaisella tasolla kuin sen unioniin suuntautuvan vientimyyntihinnat, eivätkä näin ollen olleet polkumyynnituhintoja. (Asetus 4/14, suomenkielinen kieliversio)

	ylemmän tason sivulause		alemmman tason sivulause
Syntaktinen taso	<u>SUBJ</u>		ATTR
Teema–reema-taso	Reema	↓	<u>Teema</u>
Informaatiostatus	Fokus	↓	Topiikki

Kuvio 3. Esimerkin 6 informaatorakennekonstruktiot

Aineistossa ei ole kuitenkaan havaittavissa eroja informaatiostatuksen tasolla. Virkerakenteet osoittavat identtisiä topiikki–fokus-jakaumia kaikissa informaattiorakennekonstruktioiden, joissa molemmat kieliversiot sisältävät sisäkkäisiä sivulauseita.

5 Päätelmät

Tässä artikkelissa tarkasteltujen esimerkkien pohjalta voidaan todeta, että komplekseissa virkerakenteissa ylemmän ja alemman tason sivulauseet eivät eroa pelkästään syntaktisten rooliensa, vaan myös informaattiorakenteidensa osalta. Voidaan sanoa, että virkkeet, jotka sisältävät sisäkkäisiä lauserakenteita, kuten sisäkkäisiä sivulauseita, vaikuttavat sisältävän myös sisäkkäisiä informaattiorakenteita. Nämä erilaiset informaattiorakenteet eri lausehierarkiatasojen sivulauseiden välillä korreloivat kuitenkin sivulauseiden syntaktisten roolien kanssa. Tiivistäen voidaan todeta, että komplekseissa juridisissa virkeissä syntaktiset rakenteet ja informaattiorakenteet ovat yhteydessä toisiinsa.

Fokusta ilmaisevan, reemapaikalla esiintyvän objektin yleisyys päälauseissa painottuu tuloksissa, sillä se on ylemmän tason sivulauseen tyypillisin rooli sekä saksan- että suomenkielisissä virkerakenteissa. Mahdollisen selityksen tälle tarjoaa se, että monet tarkastellut virkkeet alkavat semanttisesti ”tyhjillä” päälauseilla: *Joka tapauksessa on korostettava, että...*, *Tämän väitteen johdosta olisi huomattava, että...*, *Komissio totesi kuitenkin, että...* jne. Tällaiset ”johdantolauseet” saattavat toimia eräänlaisina koherenssin luomisen keinoina, jotka sitovat virkkeen aiempaan kontekstiin ja siten siirtävät tärkeimmän informaation kohti virkkeen loppua. Vakuuttavammat perustelut edellyttävät kuitenkin lisätutkimuksia.

Erityisen merkittävää tuloksissa on kieliversioiden erojen sijoittuminen nimenomaan syntaktisten piirteiden tasolle (eli syntaktisten roolien sekä sanajärjestyksen tasolle), mutta ei kuitenkaan informaatiostatuksen tasolle. Voidaan todeta, että saksan- ja suomenkieliset virkkeet noudattavat samanlaisia informaattiorakenteita, mutta reaalistuvat erilaisina syntaktisina rakenteina. Tämä johtuu luonnollisesti osin siitä, että tarkastelun kohteena olevien kielten kieliopit eroavat merkittävästi toisistaan. Kuitenkin on huomattava, että molemmissa kielissä olisi mahdollista luoda (reduoidun kielenkuvausmallin mukaisten) syntaktisten piirteiden osalta identtisiä ja kieliopillisia virkeitä, ts. virkeitä, joilla olisi molemmissa kieliversioissa identtiset syntaktiset roolit ja sanajärjestys ilman että tuloksena olisi epäkieliopillisia virkeitä kummankaan kielen kieliopin näkökulmasta. Koska eroja tästä huolimatta kieliversioiden välillä esiintyy, on todennäköistä, että sekä syntaktisen roolin että sanajärjestyksen valinnassa vaikuttavat pragmaattiset tekijät. Tämän varmistuminen edellyttää kuitenkin myös lisätutkimuksia. Olisi myös kiinnostavaa selvittää, rajoittuvatko edellä mainitut tulokset EU-asetuksiin vai onko kyseessä laajempi juridisten tekstien rakenteisiin liittyvä ilmiö. Näitä kysymyksiä tullaan tarkastelemaan kirjoittajan seuraavissa tutkimuksissa.

Korpus

- Asetus 1/95: Neuvoston asetus (EY) N:o 3051/95. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740315623&uri=CELEX%3A31995R3051>
- Asetus 2/95: Neuvoston asetus (EY) N:o 2962/95. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740354340&uri=CELEX%3A31995R2962>
- Asetus 3/95: Komission asetus (EY) N:o 2997/95. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740386589&uri=CELEX%3A31995R2997>
- Asetus 4/95: Neuvoston asetus (EY) N:o 3095/95. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740417761&uri=CELEX%3A31995R3095>
- Asetus 5/95: Neuvoston asetus (EY) N:o 3096/95. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740468117&uri=CELEX%3A31995R3096>
- Asetus 6/95: Neuvoston asetus (EY) N:o 5/96. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740521733&uri=CELEX%3A31996R0005>
- Asetus 1/14: Neuvoston täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1275/2014. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740558085&uri=CELEX%3A32014R1275>
- Asetus 2/14: Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1283/2014. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740591543&uri=CELEX%3A32014R1283>
- Asetus 3/14: Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1313/2014. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740623332&uri=CELEX%3A32014R1313>
- Asetus 4/14: Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1346/2014. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740667012&uri=CELEX%3A32014R1346>
- Asetus 5/14: Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1347/2014. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740697229&uri=CELEX%3A32014R1347>
- Asetus 6/14: Neuvoston asetus (EU) N:o 1352/2014. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1493740728609&uri=CELEX%3A32014R1352>

Lähteet

- Galdia, Marcus (2008). Oikeuskielen pragmaattiset aspektit. Teoksessa: *Kielen ja oikeuden kohtaamisia. Heikki E.S. Mattilan juhlakirja*, 13–29. Toim. Richard Foley, Tarja Salmi-Tolonen, Iris Tukiainen & Brigitta Vehmas. Helsinki: Talentum Media Oy / Gummerus.
- Galdia, Marcus (2009). *Legal Linguistics*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Hoffmann, Lothar (1999). Syntaktische und morphologische Eigenschaften von Fachsprachen. Teoksessa: *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft*, 416–428. Toim. Lothar Hoffmann, Hartwig Kalverkämper & Herbert Ernst Wiegand. Berlin / New York: de Gruyter.
- Kekkonen, Jukka, Jukka Kemppinen, Ahti Laitinen, Heikki E.S. Mattila, Juha Pöyhönen, Ahti Saarenpää & Paavo Uusitalo (1999). *Encyclopædia Iuridica Fennica. VII Oikeuden yleistiheet*. Jyväskylä: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Knif-Kiviniemi, Daniela, Riikka Mäkinen, Paula Trentecuisse & Heli Kalliolevo Toim. (2007). *EU-kielen käsikirja: opas EU-kirjoittajille ja -kääntäjille*. Helsinki: Lingsoft.
- Liimatainen, Annikki & Anna Ruusila (2016). Oikeuskielen kiteytyneet ilmaisut ja kaavamaiset tekstit kieliparissa saksa–suomi. Teoksessa: *Teksti ja tekstuaalisuus, Text och textualitet, Text and Textuality, Text und Textualität*. VAKKI-symposiumi XXXVI 11.–12.2.2016, 413–424. Toim. Pia Hirvonen, Daniel Rellstab & Nestori Siponkoski. VAKKI Publications 7. Vaasa: VAKKI.
- Mattila, Heikki E.S. (2010). Suomalaisen oikeuskielen ominaispiirteet. Teoksessa: *Oikeuskieli ja säädöstieto: suomenkielinen lakikirja 250 vuotta*, 181–213. Toim. Heikki E.S. Mattila, Aino Piehl & Sari Pajula. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Oksanen, Henrik (2016). *Nebensätze in Nebensätzen. Eine diachrone Untersuchung zu komplexen Satzstrukturen in deutschsprachigen EU-Verordnungen sowie deren finnischen Entsprechungen*. Pro gradu -työ. Tampere: Tampere University Press. Saatavilla: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99866/GRADU-1476178039.pdf?sequence=1>
- Sallinen, Riitta (2008). Voidaanko ehtoa ilmaisevan sivulauseen paikkaa selittää informatorakenne-teorialla englanninkielisten sopimusten ehtovirkkeissä? Teoksessa: *Kielen ja oikeuden kohtaamisia*.

- Heikki E.S. Mattilan juhlakirja*, 347–374. Toim. Richard Foley, Tarja Salmi-Tolonen, Iris Tukiainen & Brigitta Vehmas. Helsinki: Talentum Media Oy / Gummerus.
- Weigt, Zenon (2010). Bürgerliches Gesetzbuch – Einblick in den Fachtext des Rechts. Teoksessa: *Texte und Translation*, 211–228. Danziger Beiträge zur Germanistik, Bd. 29. Hrsg. Pawel Bak, Malgorzata Sieradzka & Zdzislaw Wawrzyniak. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Welke, Klaus (2007). *Einführung in die Satzanalyse. Die Bestimmung der Satzglieder im Deutschen*. Berlin: de Gruyter.